

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВОВК СВІТЛАНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 339.727.2

**МІЖНАРОДНА МОБІЛЬНІСТЬ
РЕАЛЬНОГО КАПІТАЛУ**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство і
міжнародні економічні відносини

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Тернопіль – 2010

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в Тернопільському національному економічному університеті Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник:

кандидат економічних наук, доцент
Куриляк Віталіна Євгенівна,
Тернопільський національний
економічний університет
Міністерства освіти і науки України,
докторант кафедри міжнародної економіки

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Руденко-Сударєва Лариса Володимирівна,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Міністерства освіти і науки України,
професор кафедри міжнародних фінансів

кандидат економічних наук, доцент
Медведкіна Євгенія Олександрівна,
Донецький національний університет
Міністерства освіти і науки України,
доцент кафедри міжнародної економіки

Захист відбудеться «7» квітня 2010 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.082.01 Тернопільського національного економічного університету за адресою: 46020, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного економічного університету за адресою: 46020, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11.

Автореферат розісланий «5» березня 2010 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
к. е. н., доцент

О. П. Дудкіна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У ХХІ столітті спостерігається прискорення процесів міжнародного руху капіталу. У докризовий період ці тенденції позначалися домінуванням фінансового капіталу і недооцінкою ролі реального капіталу. Особливістю України є те, що валове нагромадження основного капіталу у 2009 році становило 48,1%, а приріст сукупного обсягу іноземного капіталу – 72,76% до попереднього року. Одночасно обсяг прямих іноземних інвестицій з України набув тенденцію до перевищення його надходження в країну і становив на 1 січня 2010 р. 6,2 млрд. дол. Крім того, відбувається зростання відкритості її національної економіки та формування уніфікованого політичного і економічного середовища, пов'язаних з входженням України до світового економіко-правового простору.

Непослідовність та інертність проведення економічних реформ у 1990-х роках загальмували процеси оновлення основних виробничих фондів. З огляду на це, завдання по формуванню в Україні конкурентоспроможної економіки потребує здійснення нової хвилі реформ, яка має забезпечити уникнення подальшого технологічного послідовництва, орієнтацію на створення нового технологічного способу виробництва та вихід у світові лідери інноваційних процесів. Це загострює необхідність залучення реального капіталу вітчизняного та іноземного походження у процеси майбутнього розвитку.

Дослідження проблем міжнародної мобільності реального капіталу останнім часом прискорено зростає, адже за прогнозами, майбутня економіка має стати економікою реальних цінностей. У цьому напрямку здійснені дослідження У. Ахароні, П. Баклі, Б. Баласса, Р. Вернона, А. Гальчинського, В. Гейця, Е. Гекшера, А. Гроппеллі, Дж. Данінга, О. Домара, К. Іверсена, М. Кассона, У. Кіндлербергера, Р. Коазе, В. Куриляк, Д. Лук'яненко, Ю. Макогона, К. Маркса, Є. Медведкіної, Дж. Мілля, О. Мозгового, С. Мочерного, Е. Нікбахта, Б. Оліна, Т. Орехової, Є. Панченка, Ю. Пахомова, М. Портера, А. Поручника, М. Поснера, Д. Рікардо, О. Рогача, Л. Руденко-Сударевої, Є. Савельєва, С. Сливоцькі, А. Сміта, Р. Стобоуха, Ф. Таунсено, М. Туган-Барановського, Дж. Файєрвезе, А. Філіпенка, І. Фішера, Р. Фріша, С. Хаймера, Р. Харрода, П. Хейне, Дж. Хікса, С. Юрія, В. Ярайса.

Разом з тим, у науковій літературі майже відсутні дослідження проблем міжнародної мобільності реального капіталу адекватні реаліям розвитку світового господарства щодо вироблення механізмів управління потоками реального капіталу та системних ефектів на економіки країн-учасниць інвестиційного процесу зокрема. Із розвитком та активізацією процесів інтернаціоналізації капіталу міжнародна мобільність реального капіталу потребує подальшого систематичного дослідження.

Актуальність згаданих проблем, їх наукове значення і подальше практичне застосування зумовили вибір теми дисертації, визначили її структуру та зміст дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано у відповідності до планів науково-дослідних робіт

Тернопільського національного економічного університету в межах держбюджетної теми: «Розробка концептуальних аспектів розвитку нової економіки в Україні» (державний реєстраційний номер 0103U007683), в межах якої автором особисто виконано підрозділ «Особливості прямого іноземного інвестування за умов нової економіки».

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розвиток теоретичних засад міжнародної мобільності реального капіталу, виявлення тенденцій його обігу в глобальному економічному середовищі та розробка практичних рекомендацій щодо активізації участі України у міжнародних інвестиційних потоках. Відповідно до поставленої мети дослідження в роботі визначено такі завдання:

- виявити та розкрити сутність понять «реальний капітал», «міжнародна мобільність реального капіталу», «прямі іноземні інвестиції» з урахуванням сучасних тенденцій розвитку світової економіки;

- обґрунтувати фактори міжнародної мобільності реального капіталу у світлі переходу до стійкої глобалізації;

- розвинути систему показників оцінки рівня фінансової глобалізації щодо відображення ролі міжнародної мобільності реального капіталу у глобалізаційних процесах;

- визначити новітні тенденції руху реального капіталу у світовій економіці та форм інтернаціоналізації діяльності;

- здійснити моніторинг економіко-демографічних факторів міжнародної мобільності реального капіталу та класифікацію країн світу за масштабністю впливу ПІІ на їх економічний розвиток;

- дослідити структуру та географію прямих іноземних інвестицій в та з України для визначення її інвестиційного потенціалу з фокусуванням уваги на інноваційних складових;

- проаналізувати мотиви та вплив міжнародної мобільності реального капіталу на національні економіки;

- виокремити напрямки розвитку міжнародної мобільності реального капіталу як передумови участі України в його потоках для обґрунтування шляхів активізації участі України у міжнародних потоках реального капіталу.

Об'єктом дослідження є процеси міжнародної мобільності реального капіталу в глобальному фінансовому середовищі.

Предметом дослідження є основні передумови, тенденції та системні фактори мобільності капіталу як складової глобального фінансового ринку.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основами дисертаційного дослідження стали фундаментальні положення з економічної теорії, зовнішньої торгівлі, міжнародного інвестування, конкурентоспроможності продукції (галузі, підприємства, країни). У процесі досягнення поставленої мети були використані такі наукові методи дослідження як: діалектичний, системний методи пізнання, метод абстракції – при дослідженні сутності міжнародної мобільності реального капіталу як економічної категорії; методи порівняльного та ретроспективного економічного аналізу – при дослідженні світових потоків реального капіталу країн світу загалом та України зокрема;

методи статистичного, факторного, кореляційного аналізу – для визначення впливу та оцінки взаємозалежностей між ПІІ та факторами приймаючих країн; методи якісного і кількісного порівняння, економічного моделювання – для визначення шляхів активізації України у міжнародних потоках реального капіталу.

Інформаційна база дисертаційного дослідження – наукові монографічні видання, дані Державного комітету статистики України, матеріали таких міжнародних організацій як Світовий банк, МВФ, Світовий економічний форум, СОТ, ЮНКТАД, ОЕСР, Європейська Комісія та Комітет Регіонів ЄС, результати наукових досліджень Національного інституту стратегічних досліджень, Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України, Українського центру економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова, результати власних досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розвитку теоретичних та прикладних основ міжнародної мобільності реального капіталу, виявленні новітніх тенденцій трансформації глобальних фінансових потоків в реальній економіці та обґрунтуванні шляхів посилення позицій України у цих процесах. Основні положення дисертації, що отримані автором особисто визначають її наукову новизну та полягають у такому:

вперше:

- виокремлено сучасні тенденції міжнародної мобільності реального капіталу, що виявляються у формуванні основ «нового стандарту» фінансового забезпечення економічного зростання і відповідальної глобалізації; стимулюванні продуктивності через інвестиції в інфраструктуру; розширенні приватного сектору та сприянні регіональній інтеграції; розвитком ринку засобів виробництва і технологій; стимулюванні довготермінових інвестицій у виробництво на протипагу короткотерміновим грошам так званого «капіталізму казино»;

- виявлені системні ефекти міжнародної мобільності реального капіталу на основі побудови моделі, яка відображає її вплив на розвиток міжнародного бізнесу та стійке зростання національних економік;

удосконалено:

- класифікацію країн світу, яка ґрунтується на комплексному застосуванні різновекторних критеріїв (за щільністю кореляційних зв'язків між потоками і запасами ПІІ та ВВП, чисельністю населення, зайнятістю, продуктивністю праці; за масштабністю впливу ПІІ) та дозволяє групувати країни за ступенем впливу ПІІ на їх економіки та формувати механізми залучення й використання іноземного капіталу країнами-реципієнтами;

- теоретико-методичні підходи до організації міжнародного бізнесу на основі систематизації форм інтернаціоналізації діяльності компаній за критеріями масштабу інвестицій, типом партнерства, правом власності, які на відміну від існуючих дозволяють здійснювати вибір стратегій та форм інтернаціоналізації суб'єктів господарювання;

- підходи до оцінки фінансової глобалізації шляхом виокремлення показників (ступінь інтернаціоналізації діяльності фірм, обсяг і динаміка

централізації капіталу, обсяг континентальних ринків, обсяг світових потоків капіталу, свобода руху капіталу на всіх рівнях) крізь призму яких уможлиблюється визначення тенденцій та пошуку шляхів впливу на ці процеси урядів і міжнародних фінансових інститутів;

- понятійний апарат глобальних процесів мобільності, зокрема у таких її компонентах: «реальний капітал», що визначений як наявні матеріальні й нематеріальні активи, які беруть участь у процесах відтворення у вигляді засобів виробництва, предметів праці, технологій, системи менеджменту; «міжнародна мобільність реального капіталу» як його міжнародне інтрагалузеве та міжгалузеве переміщення у різних формах з орієнтацією на сприяння розвитку продуктивних сил та міжнародний поділ праці; «прямі іноземні інвестиції» як капіталовкладення у формі інвестування коштів, трансферу ресурсів та системи менеджменту, впровадження ділових моделей у суб'єкт господарювання – резидент іноземної країни з метою отримання прибутків шляхом обрання оптимальних стратегій інтернаціоналізації діяльності;

дістало подальшого розвитку:

- систематизація факторів міжнародної мобільності реального капіталу за критерієм їх приналежності до економічних, політичних, мережевих, інфраструктурних;

- групування регіонів України на основі оцінки їх участі у міжнародних потоках реального капіталу та визначених критеріїв (прямі іноземні інвестиції, інвестиції в основний капітал, ВВП на душу населення, впровадження нових технологічних процесів на підприємствах, фінансування наукових та науково-технічних робіт, чисельність населення та рівень його зайнятості), що дає змогу на засадах диференційованого підходу використовувати наявний потенціал регіонів;

- напрямки активізації участі України у міжнародних потоках реального капіталу шляхом розвитку наявних передумов цих процесів з метою покращення інвестиційного клімату, посилення економічної безпеки та отримання позитивних системних ефектів.

Практичне значення одержаних результатів. Теоретичні висновки та методичні рекомендації, представлені у дисертації, можуть використовуватися як у практичній діяльності суб'єктів господарювання, які прийняли рішення щодо інтернаціоналізації їх діяльності або ж вже здійснюють вищезгадані процеси, так і органами влади при формуванні та реалізації політики щодо залучення іноземного капіталу у реальний сектор економіки та інвестування за кордон.

Пропозиції автора щодо врахування системних ефектів міжнародної мобільності реального капіталу при здійсненні заходів, спрямованих на залучення прямих іноземних інвестицій і на цій основі формування відповідних організаційних та економічних заходів на мікроекономічному та регіональному рівнях, орієнтування та поступового уніфікування з міжнародними нормами та стандартами у регулюванні потоків капіталу в інтересах забезпечення ефективного регіонального розвитку використано Управлінням зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної та інвестиційної діяльності Тернопільської ОДА (довідка № 503-2/01-10-1 від 21.10.2009 р); аналітичні матеріали, що

стосуються механізмів залучення фінансових інвестицій з національного та міжнародних ринків капіталу в економіку України, використані у ході досліджень регіональних ринків та інвестиційного потенціалу України, зокрема, щодо обґрунтування інвестиційних переваг в цінні папери та корпоративні права при здійсненні прямих та портфельних інвестицій, визначення рейтингу регіонів України за показником залученого іноземного інвестиційного капіталу, аналізу факторів міжнародної мобільності капіталу та оцінки перспектив його надходження в Україну використані ВАТ «Кінто» (довідка № 1030 від 20.10.2009 р.); пропозиції щодо формування політики підвищення ефективності партнерських стосунків та використання запропонованих та систематизованих підходів до інтернаціоналізації впроваджені в діяльність СП «Білліберк-Україна» (довідка № 669а від 14.09.2009 р.); запропоновані підходи до ведення міжнародного бізнесу як у контексті партнерства з компаніями-контрагентами, так і з місцевими органами влади (в регіональному аспекті – місцевими органами самоврядування), результати оцінки привабливості інвестиційного середовища регіону використані ТОВ «Шредер» (довідка № 496 від 23.09.2009 р.).

Результати дослідження використовуються у навчальному процесі Тернопільського національного економічного університету при підготовці фахівців за напрямками «Менеджмент», «Економіка та підприємництво» при викладанні дисциплін «Міжнародний менеджмент», «Міжкультурний менеджмент» (довідка № 126-24/684 від 22.04.2009 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, викладені у дисертації, автором отримано особисто. В опублікованих у співавторстві працях особиста участь дисертанта вказана у переліку публікацій

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження отримали схвалення на науково-практичних конференціях «Розвиток корпоративного управління в глобальному середовищі» (м. Тернопіль, 2004 р.), «Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз: міжнародні ринки послуг і Україна» (м. Ялта–Форос, 2005 р.), «Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз: пошук новітньої парадигми економічного розвитку постсоціалістичних країн і Україна» (м. Ялта-Форос, 2006 р.), «Економіка країн євразійського та африканського континентів і Україна» (м. Тернопіль, 2007 р.), «Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз: світові економічні кризи і Україна» (м. Анталія, Туреччина, 2007 р.), «Соціально-економічні реформи в контексті інтеграційного вибору України» (м. Дніпропетровськ, 2008 р.), «Молодь, освіта, наука, культура і національна свідомість в умовах європейської інтеграції» (м. Київ, 2008 р.), «Сучасні проблеми глобальних процесів у світовій економіці» (м. Київ, 2008 р.), «Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз: становлення і розвиток українського ринку цінних паперів та його інтеграція до світового» (м. Анталія, Туреччина, 2008 р.), «Інноваційні процеси економічного і соціально-культурного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід» (м. Тернопіль, 2009 р.), «Теорія і практика сучасного менеджменту: проблеми та шляхи вирішення» (м. Тернопіль, 2009 р.), «Проблеми економічної інтеграції

України в Європейський Союз: формування нового світового економічного порядку та Україна» (м. Анталія, Туреччина, 2009 р.).

Публікації. Основні положення і результати дослідження опубліковано автором у 17 наукових працях, з яких автору особисто належить 5,3 д. а., у тому числі – 9 у фахових виданнях, з яких автору належить 4,1 д.а.

Структура й обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел із 290 найменувань, додатків (окремим томом обсягом 150 сторінок). Зміст дисертації викладено на 211 сторінках друкованого тексту, включаючи 16 таблиць та 30 рисунків (на 22 сторінках).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У розділі 1 «**Теоретичні засади мобільності реального капіталу**» розглянуто підходи до визначення понять «міжнародна мобільність реального капіталу», «капітал», «реальний капітал», «прямі іноземні інвестиції»; теоретичні засади та мотиви міжнародної мобільності реального капіталу; досліджено мобільність реального капіталу як складової фінансової глобалізації.

Реальний капітал як явище пов'язане з виникненням і розвитком акціонерних товариств, у структурі капіталу яких і виділяють реальний та фіктивний капітали. Поділ капіталу розглянуто у двох аспектах: капітал-власність і капітал-функції. Досліджено економічну сутність поняття «реальний капітал» та у розрізі його складових елементів розглянуто їх здатність до мобільності. Визначено реальний капітал як наявні матеріальні й нематеріальні активи компанії, які беруть участь у процесах відтворення у вигляді засобів виробництва, предметів праці, технологій, системи менеджменту, а міжнародну мобільність реального капіталу – як здатність потоку капіталу перетікати у міжнародних галузевих і регіональних фінансових каналах, набуваючи різних форм, з орієнтацією на сприяння розвитку продуктивних сил та міжнародного поділу праці.

Поняття економічної мобільності капіталу розглянуто у трьох аспектах: мобільність як вияв свободи руху – міграційна мобільність; мобільність як зворотний рух – реверсна мобільність; мобільність як «рух по колу».

Досліджено прямі іноземні інвестиції як найпоширенішу форму міжнародної мобільності реального капіталу, здійснено їх порівняльну характеристику з портфельними інвестиціями за такими критеріями: шляхи та методи досягнення цілі, тривалість у часі, ступінь ризику виникнення криз для країн-реципієнтів, ступінь інформаційної асиметрії, форми доходу. У результаті запропоновано уточнення поняття «прямі іноземні інвестиції» як капіталовкладення у формі інвестування коштів, трансферу ресурсів, системи менеджменту, ділової моделі (тобто, матеріальних і нематеріальних активів) у суб'єкт господарювання – резидент іноземної країни з метою отримання прибутків шляхом обрання оптимальних стратегій інтернаціоналізації діяльності.

Систематизовано ПІІ за такими критеріями як рівень протекціоністського захисту внутрішнього ринку, регіональноінтеграційні та внутрішньокорпоративні

процеси. Кожен тип прямих іноземних інвестицій є проявом стратегічних реакцій компаній на заходи щодо здійснення і регулювання потоків ПІІ. Механізми регулювання як відносно ПІІ, так і зовнішньої торгівлі, розглянуто як: стимулюючі і обмежуючі; альтернативні і незалежні один від одного процеси.

З огляду на викладене, виокремлено види міжнародної мобільності реального капіталу: тарифочутливу, регіональноінтеграційну, внутрішньокорпоративну.

Розглянуто теоретичні засади міжнародної мобільності реального капіталу на макро- та мікрорівнях, а також у контексті стану ринку приймаючої країни. Складність дослідження міжнародної мобільності реального капіталу полягає й у широкому спектрі її теоретичних засад, так як міжнародна мобільність реального капіталу – внутрішній процес щодо компанії та одночасно зовнішній стосовно країн-учасниць інвестиційного процесу.

Оскільки інвестиційний проект реалізують, як правило, довше, аніж здійснення експортних операцій, то це потребує значних фінансових фондів, що зумовлено певним пролонгуванням часу реалізації інвестиційного проекту. Інвестиційні ж проекти характеризуються, по-перше, наявністю безповоротних витрат (витрати, що не можуть бути покриті реверсною дією у майбутньому); по-друге, їх реалізацію у економічному середовищі, котре обмежене постійними коливаннями та тягне за собою певний ступінь невпевненості, що із набуттям досвіду ведення бізнесу у певній країні поступово зменшується.

Здійснено аналіз чинників міжнародної мобільності реального капіталу і, у результаті, сформовано їх групи: економічні, політичні, демографічні, мережеві, інфраструктурні.

Розглянуто фінансову інтеграцію як процес, за якого фінансові ринки та інститути стають більш взаємопов'язаними та змінюються від автаркії до інтегрованих форм, при цьому зберігатиметься закон однієї ціни.

Згідно з результатами досліджень М. Тейлора та М. Обсфельда виділено два періоди активізації глобалізації у світовому господарстві. Ключову роль тут відіграє фінансова глобалізація загалом та міжнародна мобільність капіталу як її складова, зокрема. Розроблено показники визначення рівня фінансової глобалізації (ступінь інтернаціоналізації діяльності фірм; обсяг і динаміка централізації капіталу; обсяг континентальних ринків; обсяг світових потоків капіталу; свобода руху капіталу на всіх рівнях), які дають змогу визначити рівень фінансової глобалізації у розрізі її складових, а відтак сформувати ефективну систему їх контролю над потоками капіталу.

Світове господарство характеризується процесами інтернаціоналізації капіталу і виробництва. Під інтернаціоналізацією виробництва слід розуміти форму інтернаціоналізації господарської діяльності, результатом якої є високоякісний розвиток міжнародного виробництва в межах ТНК з НТП, міжнародним поділом праці, технологіями, що паралельно розвиваються. Як процес, де основними суб'єктами є ТНК, фінансова глобалізація охоплює два основних компоненти їх функціонування: відкритість і звітність. Діяльність ТНК є, з одного боку, наслідком, з іншого – причиною росту міжнародної концентрації виробництва, а відтак і розгортання процесу інтернаціоналізації.

Як одна з ефективних організаційних форм інтернаціоналізації господарського життя, вона перебуває у центрі історичного розвитку процесу глобалізації світової економіки.

У розділі 2 «**Стан та сучасні тенденції мобільності реального капіталу у світовому господарстві**» проаналізовано світові потоки реального капіталу загалом та участь України в них; здійснено моніторинг економіко-демографічних факторів міжнародної мобільності реального капіталу.

Виокремлено три етапи розвитку потоків прямих іноземних інвестицій у світовому господарстві. I етап – 1970–1990 рр.: ПІІ зростають незначно, але стабільно і на кінець 1990 р. ПІІ зросли відносно 1970 р. у 15 раз; II етап – 1991–2000 рр.: суттєво зростають обсяги ПІІ у світовій економіці, для порівняння, відносно 1970 р. – у 105 раз, відносно початку періоду, 1991 р. – у 9,1 рази; III етап – 2003–2007 рр.: відбувається зростання ПІІ відносно 1970 р. – у 97 раз, відносно початку періоду, тобто 2003 р. – у 2,3 рази, рівень 2000 р. було досягнуто і перевищено у 2007 р.

Обсяги ПІІ у світовій економіці мають тенденцію до зростання. Це пов'язано з тим, що: глобалізаційні процеси у світовому господарстві активізуються постійно, а відтак зростає кількість країн, які вони по-різному охоплюють; зростає кількість регіональних об'єднань та кількість країн, які беруть участь у них; набувають все більшого масштабу процеси інтернаціоналізації виробництва і капіталу, в яких ключову роль відіграють транснаціональні компанії та інші види організації діяльності суб'єктів господарювання за межами країни їх походження.

Як правило, найактивніше беруть участь у міжнародних потоках реального капіталу розвинуті країни світу. Це пояснюється, насамперед, структурними змінами в світовій економіці загалом та економіках країн світу, зокрема, під впливом НТП, впровадженням наукомістких та капіталомістких технологій, зростаючими вимогами до кваліфікованої робочої сили, посиленням міжнародної спеціалізації та кооперації. Так, країнами, які отримали найбільше ПІІ у 2007 році є США, Велика Британія, Франція, Канада і Нідерланди. Регіон, що найбільше отримав ПІІ – Європейський Союз (2/3 сукупного притоку ПІІ у розвинуті країни). Щодо країн, які розвиваються, то переважна частка іноземних інвестицій в їх реальну економіку концентрується у порівняно невеликій групі найбільш динамічних і успішних країн. Завдяки більш досконалому техніко-технологічному і соціокультурному потенціалу, вони, як правило, краще і швидше адаптуються до глобальних тенденцій і імперативів. В групі країн, які розвиваються, і країн з перехідною економікою трьома найбільшими одержувачами ПІІ були Китай, Гонконг (Китай) і Росія.

Виокремлено при аналізі часток країн світу у потоках прямих іноземних інвестицій тенденцію дії «принципу дзеркала»: якщо перший етап зростання потоків ПІІ у світовому господарстві характеризується активізацією здійснення ПІІ розвинутими країнами, що супроводжувалась паралельною деактивізацією інвестиційної активності країн, що розвиваються, то з початку третього етапу виокремлюється тенденція до врівноваження участі у міжнародних потоках ПІІ як розвинутих країн, так і країн, які розвиваються.

Процеси регіональної інтеграції також справляють суттєвий вплив на зростання міжнародної мобільності реального капіталу у світі. Так, до регіональних об'єднань країн, найбільш привабливих для іноземних інвесторів, віднесено: EU-25, АРЕС, ASEAN plus, FTAA; до регіональних об'єднань країн, які найменш привабливі – CEPGL, MRU, SADC, UEMOA, MSG.

Розглянуто феномен так званих світових або глобальних міст у контексті міжнародної мобільності реального капіталу. Сучасна теорія світових міст базується, перш за все, на особливій участі ряду центрів в архітектурі глобального суспільно-політичного і світового господарства. Як розташування ключових індивідуумів, закладів і організацій, вони управляють, маніпулюють, диктують і визначають формування та відтворення капіталізму у всьому світі, слугують свого роду командними і контрольними пунктами глобальної геополітичної і гео економічної системи. Це дає змогу говорити про становлення глобальної градоцентричної моделі просторової організації всієї світової системи.

Із розвитком діяльності міжнародних підприємств на сьогодні сформувалися форми виходу на іноземні ринки, які систематизовано за трьома основними критеріями: масштаб інвестицій (від формування відділу збуту до організації здійснення повного циклу виробництва); тип партнерства (від партнерства у мережі ТНК до партнерства з органами місцевого самоврядування); право власності (від незначної частки у капіталі об'єкта інвестування до 100-% володіння ним). На основі розглянутих форм ПІІ і сформованих критеріїв масштабності здійснюваних в процесі цього операцій та кількості країн, в яких здійснюється бізнес компанією виокремлено такі підходи до ведення міжнародного бізнесу: координацію декількох видів діяльності паралельно в кількох країнах (так званий, логістичний підхід); координацію діяльності зі створення і продовження ланцюга доданої вартості; координацію великої кількості операцій/діяльності в кількох країнах. Відповідно до цього розширилась і типологія корпоративних угод ПІІ. Нині всі корпоративні угоди ПІІ можна характеризувати за такими критеріями: форма кооперації; участь у капіталі; межі контракту; умови трансферу ресурсів і прав; методи трансферу; типові методи компенсації / винагороди. У процесах діяльності ТНК реалізують правило «трьох М»: мобільність капіталу, мобільність менеджменту, мобільність людських ресурсів.

Виокремлено тенденції у застосуванні форм виходу на іноземні ринки на основі діяльності ТНК: якщо у 1980-ті рр. перевагу надавали створенню нових філій, з другої половини 1990-х рр. до 2008 р. чітко визначилася нова тенденція – підвищення ролі міжнародних злиттів і поглинань іноземних компаній; то на перспективу спрогнозовано збільшення трансферів нематеріальних активів (рис. 1).

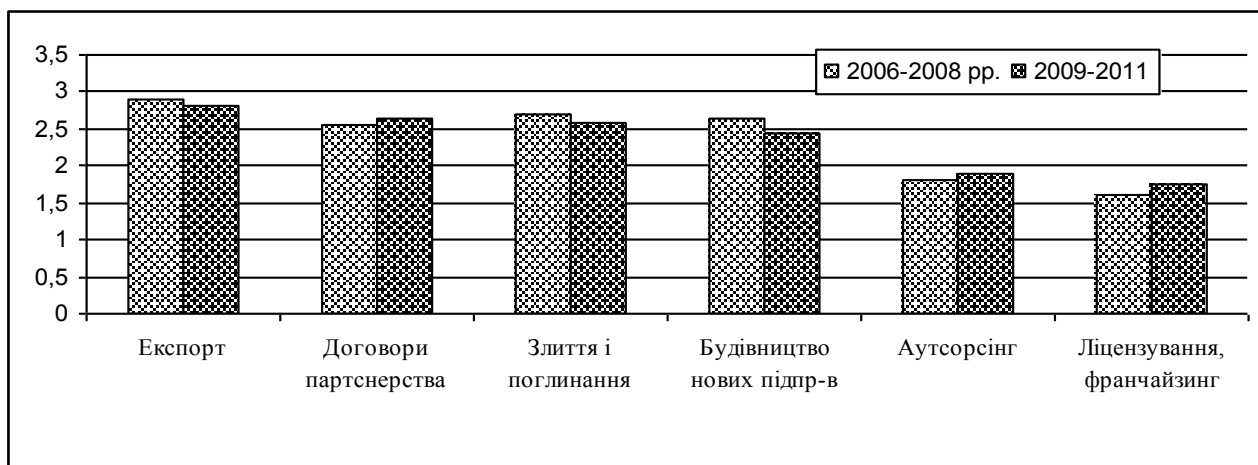

Рис. 1. Методи виходу ТНК на іноземні ринки*

* 1 – не використовують; 5 – дуже часто використовують.

Узагальнюючи всі форми, типи здійснення ПІІ, розроблена їх класифікація з метою поглибленого аналізу характеру здійснюваних інвестицій. Так, ПІІ класифіковано за такими критеріями: участь у капіталі: акціонерні та неакціонерні; форми здійснення: трансфер матеріальних і нематеріальних активів; метод трансферу: інтракорпоративний, ринковий, комбінований.

Ще однією тенденцією міжнародної мобільності реального капіталу є високі темпи нарощування потенціалу ТНК з країн, які розвиваються («Хатчесон вампуа лімітед» (Гонконг, Китай), «Петронас-пероліам насіональ БХД» (Малайзія), «Самсунг електронікс Ко., лтд» (Південна Корея). Хоча на сьогодні вони ще характеризуються відносно низькими показниками щодо ТНК розвинутих країн («Дженерал електрик» (США), «Брітіш петролеум компані ПЛК» (Велика Британія), «Тойота мотор корпорейшн» (Японія).

Виявлено зв'язок між ПІІ й економіко-демографічними факторами на основі сформованої вибірки країн за такими критеріями, як ПІІ (потоків і запаси), ВВП, чисельність населення загалом та зайнятого зокрема, продуктивність праці (табл. 1).

Загалом, всі ці групи країн поділено за масштабністю впливу ПІІ на країни: з ПІІ рівномірного впливу; з ПІІ нерівномірного впливу.

Серед розглянутих факторів міжнародної мобільності реального капіталу особливе значення відіграє демографічний фактор, який у поєднанні з накопиченим реальним капіталом створює передумови для економічного зростання.

В умовах глобалізації дедалі зростає роль так званої податкової конкуренції між країнами світу. На основі опрацьованих матеріалів виокремлено наступні ефекти системи оподаткування інвестиційних процесів: ефект конкуренції стандартного податку (при зростанні угод по мобільності реального капіталу зменшуватимуться ставки корпоративного податку); ефект агломерації (агломерованіші країни, як правило, мають вищі ставки корпоративного податку); ефект мобільності капіталу стосовно ставок корпоративного податку, які можуть змінювати з часом або в підгрупах (центр і периферія), важливого значення тут набуватимуть торгові витрати.

Частка України у міжнародних потоках реального капіталу відносно низька. Її ПІІ були спрямовані переважно в галузі зі швидкою оборотністю. Все це є результатом реалізації неефективної інвестиційної політики стосовно як національних, так і іноземних компаній. Важливим при дослідженні потоків ПІІ є аналіз регіонального аспекту для формування ефективної політики залучення та активізації інвестицій. Зазначено, що рейтинг регіонів України за обсягами залучених ПІІ, значно змінився за останні роки. Найпривабливішим для іноземних інвесторів є м. Київ, яке протягом 1996–2007 рр. займає перше місце у рейтингу. До регіонів, які порівняно з 1995 р. стали привабливішими для іноземних інвесторів і характерні зростанням ПІІ, відносимо Волинську (24 місце у рейтингу в 1995 р. і 13 – у 2007 р.), Харківську (21 місце у 1995 р. та 3 – у 2007 р.) області й м. Севастополь (25 місце у 1995 р. та 16 – у 2007 р.). Протилежна тенденція спостерігається у Кіровоградській (місця в рейтингу у 1995 р. та 2007 р. – 16 і 25, відповідно), Тернопільській (12 місце у – у 1995 р. та 26 місце у 2007 р.), Чернігівській (15 місце у 1995 р. та 24 – у 2007 р.) областях.

Таблиця 1

**Показники кореляційний зв'язків ПІІ
з економіко-демографічними факторами**

	Країна	ВВП	Населення	Зайнятість	Продуктивність праці
1	Велика Британія	0,97	0,97	0,99	0,96
2	Канада	0,99	0,93	0,95	0,97
3	США	0,97	0,93	0,92	0,96
4	Німеччина	0,99	0,48	-0,74	0,99
5	Франція	0,99	0,98	0,76	0,96
6	Австралія	0,99	0,94	0,98	0,99
7	Індія	0,98	0,99
8	Китай	0,88	0,35
9	Бразилія	0,50	0,82
10	Мексика	0,96	0,96
11	Україна	0,99	-0,97	0,67	0,99
12	Росія	0,97	-0,97	-0,98	0,97
13	Казахстан	0,98	0,91	0,99	0,98
14	Узбекистан	-0,30	0,97	0,99	-0,51
15	Білорусія	0,94	-0,99	-0,99	0,95
16	Вірменія	0,99	-0,55	0,27	0,99
17	Азербайджан	0,99	0,96	0,99	0,99
18	Грузія	0,99	-0,95	-0,56	0,99
19	Киргизстан	0,87	0,90	0,89	0,87
20	Таджикистан	0,98	0,96	0,78	0,97
21	Туркменістан	0,99	0,99	0,81	0,99
22	Молдова	0,98	-0,99	-0,72	0,98
23	Нігерія	0,90	0,99
24	Пакистан	0,86	0,73
25	Філіппіни	0,73	0,29
26	Індонезія	-0,37	-0,53
27	Японія	0,02	0,96	-0,94	0,14
28	В'єтнам	0,93	0,99	-	-
29	Туреччина	0,92	0,88	-0,31	0,93

У результаті кореляційного аналізу між такими факторами як прямі іноземні інвестиції, інвестиції в основний капітал, ВВП на душу населення, впровадження нових технологічних процесів на підприємствах, фінансування наукових та науково-технічних робіт, чисельність населення та рівень зайнятості виділено чотири групи регіонів України. Перша група характеризується максимально високими показниками ПІІ і високим рівнем витрат на технологічні інновації (м. Київ, Дніпропетровська, Харківська області); друга – високими показниками інвестицій в основний капітал та іноземними інвестиціями (Донецька, Запорізька, Київська та Одеська області); третя – значними інвестиціями в основний капітал, високими витратами на технологічні інновації, а також чисельністю населення і рівнем зайнятості (Автономна Республіка Крим, Волинська, Закарпатська, Луганська, Львівська, Полтавська області); четверта – низькими показниками взаємозалежності між критеріями відбору та ПІІ (м. Севастополь, Вінницька, Житомирська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Миколаївська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська області).

Неефективне використання ПІІ як додаткового джерела капіталу в Україні зумовлено, перш за все, відсутністю дієвого механізму забезпечення участі України у міжнародних потоках реального капіталу і, у результаті, низькою інвестиційною привабливістю країни та її відносно низькими місцями в світових рейтингах, а також відсутністю методології статистичного обліку мобільності капіталу у розрізі його елементів та форм, що унеможлиблює ефективне управління потоками реального капіталу і, таким чином, забезпечувати позитивні системні ефекти цього процесу.

У розділі 3 **«Міжнародна мобільність реального капіталу у системі формування нового світового економічного порядку і Україна»** розглянуто тенденції впливу на світову економіку фінансової глобалізації через її всеохоплюючий характер з огляду на зростання ролі стратегій інтернаціоналізації національних економік, їх зближення і вирівнювання розвитку, з одного боку, та глобалізацію ризиків нових кризових явищ, з іншого. Досліджено системні ефекти міжнародної мобільності реального капіталу та напрямки розвитку її факторів; представлено шляхи активізації України у міжнародних потоках реального капіталу.

Підтверджено, що прямі іноземні інвестиції мають суттєві переваги відносно інших форм фінансування та кредитування. Особливо це проявляється у скороченні строків збільшення обсягів капітальних вкладень та нагромадження реального капіталу, залученні сучасних технологій та поліпшенні платіжного балансу.

Розглянуто наступні підходи до вивчення впливу на економічне зростання прямих іноземних інвестицій та їх ефективності з позицій країни, галузі, підприємств.

Визначено ефекти мобільності реального капіталу у таких розрізах (рис. 2):

- з точки зору безпосередніх учасників інвестиційного процесу їх поділено на внутрішні (суб'єкт та об'єкт інвестиційного процесу) та зовнішні

(до цієї групи віднесено всі решта суб'єктів та об'єктів, які не беруть безпосередньої участі в інвестиційному процесі);

- в контексті масштабності результатів виокремлено ефекти, які впливають на систему на таких рівнях: територіальний, національний, регіональний, міжнародний, світовий (глобальний).

Ефекти міжнародної мобільності реального капіталу досліджено за критеріями, що відбивають позиції та масштабність очікуваних результатів.

Дедалі більше зростає потреба у регулюванні потоків реального капіталу на рівні не тільки країни, регіону, а й світовому, ключову роль при цьому відведено міжнародним організаціям. Особливо актуальною в контексті формування нового світового економічного порядку є потреба формування системи міжнародної політичної економії, яка б: відображала нову багатополлярність економічного росту; посилювала регулювання та нагляд у фінансовій сфері, що дасть змогу стимулювати довготермінові інвестиції у реальну економіку, а не «короткі» гроші «капіталізму казино»; стимулювала продуктивність через інвестиції; забезпечувала розвиток стійкої і відповідальної глобалізації. Нині кожна країна, щоб зайняти належне місце у світовому розподілі капіталу, має формувати і розвивати фактори, що сприяли б її активній участі у цих процесах, а не пасивно спостерігати і бути у стані непрогнозованості та непередбаченості майбутнього.

Рис. 2. Модель впливу міжнародної мобільності реального капіталу

Одним із основних факторів, що набуває ключового значення стосовно участі країни в міжнародних потоках реального капіталу, є демографічний. Відповідно, від його розвитку (у кількісному та якісному аспектах) залежатиме, яке місце країна займатиме в ієрархічній структурі світового господарства, зокрема у креативних мережах. Актуальності набуває здатність країни реалізовувати мережевий принцип саморозвиваючої системи як комплексу прямих і зворотних зв'язків усередині неї.

Відзначено, що як і в попередні десятиліття, так і надалі важливу роль відіграватиме інвестиційний клімат як складова інвестиційного процесу. Будь-якій країні потрібно його формувати, враховуючи сучасні вимоги до ведення бізнесу та специфічні переваги країни. Адже, обираючи ту чи іншу країну для ведення бізнесу, компанії прагнуть досягнення своїх цілей діяльності, котрі визначаються такими мотивами як: розмір і потенціал розвитку локального ринку та доступ до нього, доступ до ринків ресурсів, наявність кваліфікованої робочої сили, пошук ефективності, наявність стійкого інвестиційного середовища, політика уряду щодо розвитку підприємництва.

Країни переважно виграють від міжнародної мобільності реального капіталу, що позитивно впливає на конкурентну боротьбу, зайнятість, економічний розвиток країни.

Україні необхідно адаптувати успішний досвід зарубіжних країн до своїх реалій для розвитку та активізації інвестиційних процесів та формування позитивних ефектів залучення іноземного капіталу: створювати інноваційні структури, діяльність яких спрямована на забезпечення розвитку економіки

шляхом розроблення конкурентоспроможних на міжнародному ринку наукоємної продукції і передових технологій (на прикладі досвіду Китаю, Туреччини); впроваджувати механізми адекватного захисту інтелектуальної власності, розвитку усталеної культури інновацій (Ірландія, Швейцарія). На основі розглянутих у роботі моделей інвестиційно-інноваційного розвитку ряду країн світу, обґрунтовано шляхи інтеграції країни у процеси інтернаціоналізації капіталу і виробництва.

Механізм поліпшення інвестиційної привабливості України має передбачати, у першу чергу, вдосконалення: законодавчої бази; фіскальної політики; амортизаційної політики, котра сприяла б оновленню основних фондів підприємств, які функціонують на території нашої країни; методології статистичного обліку мобільності капіталу, зокрема й реального; подолання корупції; впровадження механізмів кредитування й фінансування, які сприятимуть розвитку бізнесу та дієвих механізмів регулювання потоків реального капіталу.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання щодо обґрунтування засад міжнародної мобільності реального капіталу, виявлено тенденції його обігу в глобальному економічному середовищі та розроблено практичні рекомендації щодо активізації участі України у міжнародних інвестиційних потоках. Узагальнення та систематизація результатів дослідження дозволили сформулювати такі висновки:

1. Основними категоріями, що детермінують міжнародну мобільність реального капіталу є «реальний капітал», «міжнародна мобільність реального капіталу», «прямі іноземні інвестиції», «фінансова інтеграція». «Реальний капітал» являє собою наявні матеріальні й нематеріальні активи, що беруть участь у процесах відтворення у вигляді засобів виробництва, предметів праці, технологій, систем менеджменту; «міжнародна мобільність реального капіталу» - це міжнародне інтрагалузеве та міжгалузеве його переміщення у різних формах з орієнтацією на сприяння розвитку продуктивних сил та міжнародний поділ праці; «прямі іноземні інвестиції» характеризують капіталовкладення у формі інвестування коштів, трансферу ресурсів, систем менеджменту, ділових моделей у суб'єкт господарювання – резидент іноземної країни з метою отримання прибутків шляхом обрання оптимальних стратегій інтернаціоналізації діяльності; «фінансова інтеграція» є процесом, за якого фінансові ринки та інститути стають взаємопов'язаними та змінюються від автаркії до інтегрованих форм, при збереженні дії закону однієї ціни. Відмінність між прямими і портфельними інвестиціями проявляється у їх цілях і методах досягнення, часовій тривалості, ступені ризику щодо виникнення криз для країн-реципієнтів, ступені інформаційної асиметрії та форми доходів. До основних форм міжнародної мобільності капіталу віднесено міграційну, реверсну, «рух по колу», а також повну, часткову та нульову мобільність. У міжнародному бізнесі суттєву роль можуть відігравати також тарифочутлива,

регіональноінтеграційна, внутрішньокорпоративна міжнародна мобільність реального капіталу.

2. Дослідження мобільності реального капіталу в світовому господарстві ґрунтуються на великому спектрі теорій, зокрема теорії зовнішньої торгівлі, теорії капіталу та інвестування, теорії інтернаціоналізації і ТНК. Це пояснюється тим, що міжнародна мобільність реального капіталу з точки зору управлінських рішень є внутрішнім процесом стосовно компанії та зовнішнім – стосовно країн-учасниць інвестиційного процесу. У результаті дослідження теорій міжнародної мобільності реального капіталу згруповані її основні фактори (економічні, політичні, демографічні, мережеві, інфраструктурні) та мотиви (ринкові, ресурсні, ефективності, якості середовища бізнесу та інші невизначені мотиви). Ефекти мобільності реального капіталу потрібно розглядати у таких розрізах: з точки зору учасників інвестиційного процесу: внутрішні і зовнішні; з точки зору масштабності результатів: територіальний, національний, регіональний, міжнародний, глобальний.

3. Фінансова глобалізація набирає тенденцію розширення транскордонної інтеграції. Із розвитком фінансової глобалізації актуалізується проблема її виміру. Для її оцінки доцільно використовувати такі показники: ступінь інтернаціоналізації діяльності фірми; обсяг і динаміка централізації капіталу; обсяг континентальних ринків; обсяг світових потоків капіталу як вияв свободи руху капіталу на всіх рівнях.

4. Новітніми тенденціями міжнародної мобільності реального капіталу є: зростання процесів прямого інвестування у світовому господарстві; збільшення кількості регіональних інтеграційних об'єднань країн; розвиток форм мобільності реального капіталу у сфері нематеріальних активів; зміна національних джерел формування потоків реального капіталу. Так, протягом останніх десятиліть зростає активність у процесах міжнародної мобільності реального капіталу і країн, які розвиваються (наприклад, країни БРІК). Ці тенденції впливають на процеси міжнародного поділу праці та виробничу спеціалізацію країн світу. Зростаючі потоки ПІІ у світовому господарстві є також передумовою впровадження міжнародними компаніями нових методів ведення бізнесу. Аналіз світового досвіду показав, що нині реальний капітал, а саме його мобільність у світовому масштабі – найнадійніше джерело формування додаткового, а інколи вкрай необхідного капіталу.

5. Ефективність використання реального капіталу значною мірою залежить від форми інтернаціоналізації, яку компанія обирає для здійснення своєї діяльності. Систематизація цих форм потребує визначення відповідних критеріїв. Стосовно інтернаціоналізації діяльності компаній доцільно використовувати такі ознаки: масштаб інвестицій, тип партнерства та право власності.

6. У процесі аналізу здійснення ПІІ в світовому господарстві сформовано вибірку країн за критеріями ВВП, населення, зайнятість, продуктивність праці. У результаті визначення щільності кореляційних зв'язків між критеріями відбору та потоками ПІІ й кумулятивними показниками ПІІ (запаси), країни було поділено на групи. Узагальнюючим результатом цього дослідження стала

класифікація країн: з рівномірними ефектами ПІІ, з нерівномірними ефектами ПІІ.

7. Участь України у потоках ПІІ відносно низька і хоча протягом останніх років відзначається зростання її активності у них, але на фоні інших країн ситуація не змінюється. В основному ПІІ в національну економіку здійснювалися в галузі з високим ступенем оборотності; спостерігалась слабка інвестиційна активність як щодо національних компаній, так і стосовно іноземних інвесторів у результаті неефективної макроекономічної політики, недосконалого законодавства. На основі показників ПІІ, інвестицій в основний капітал, ВВП на душу населення, впровадження нових технологічних процесів на промислових підприємствах, фінансування наукових і науково-технічних робіт, кількості населення й зайнятості сформовано чотири групи регіонів України у контексті потенціалу їх інвестиційно-інноваційного розвитку. Здійснення економічних реформ в Україні потребує впровадження важелів розвитку, орієнтованих на спрямування реального капіталу вітчизняного та іноземного походження у депресивні регіони та пріоритетні галузі економіки. При цьому стратегія залучення іноземних інвестицій має розроблятися з огляду на те, що вони є додатковим джерелом, що інтегруються у вітчизняні потоки капіталу і сприяють зменшенню його дефіциту.

8. Формування передумов залучення в Україну реального капіталу іноземного походження має передбачати: розвиток демографічного фактора (його кількісні та якісні характеристики); зростання продуктивності факторів виробництва; участь країни та її активність на міжнародних ринках капіталу, особливо у формі партнерських відносин; поліпшення інвестиційного клімату.

9. Підвищення ефективності процесів мобільності реального капіталу в Україні викликає потребу вироблення механізмів створення зацікавленості інвесторів у трансфері сучасних технологій та засобів виробництва, оновленні та модернізації основних фондів українських підприємств. Залучення іноземного капіталу має носити інноваційно-інвестиційний характер, спрямований на поширення тенденцій щодо невиконання умов приватизації, доцільності з боку держави здійснення санації підприємств, які перебувають у стані впровадження справ про банкрутство, ширшого використання методів реприватизації. Це потребує прийняття закону про реприватизацію майна в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у фахових виданнях:

1. Бойко З. М. Проблеми внутрісекторної торгівлі високотехнологічними товарами в контексті участі України у міжнародному русі капіталу / З. М. Бойко, С. В. Вовк // Вісник ТДЕУ. – Тернопіль: Економічна думка. – 2006. – № 5–2. – С. 177–186. (0, 3 д.а., особисто автору належить 0, 15 д. а., розглянуто міжнародні потоки капіталу у контексті внутрігалузевої торгівлі високотехнологічними товарами).

2. Вовк С. В. Інвестиційний потенціал і кредитоспроможність України: регіональний аспект / С. В. Вовк // Вісник ТАНГ. – Тернопіль: Економічна думка. – 2004. – № 5 – 2. – С. 207–216.

3. Вовк С. В. Міжнародна мобільність капіталу в контексті виникнення та подолання криз / С. В. Вовк // Вісник ТНЕУ. – 2007. – № 5. – С. 193–199.

4. Вовк С. В. Міжнародні потоки прямих іноземних інвестицій та участь України в них / С. В. Вовк // Журнал європейської економіки. – 2009. – Т. 8 (№ 2). – С. 191–216.

5. Вовк С. В. Мобільність реального капіталу у процесах формування нового світового економічного порядку / С. В. Вовк // Вісник ТНЕУ. – 2009. – № 5. – С. 255–261.

6. Вовк С. В. Процессы транснационализации производства и капитала / С. В. Вовк // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. – Дніпропетровськ. – Випуск 230, Т. II. – 2007. – С. 293–302.

7. Вовк С. В. Прямі іноземні інвестиції як стратегія виходу на ринок / С. В. Вовк // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. Збірник наукових праць: Випуск 20. – Київ: НАУ, 2008. – 318 с. – С. 149–153.

8. Вовк С. В. Фінансова глобалізація та Україна: прямі іноземні інвестиції / С. В. Вовк // Вісник ТАНГ. – Тернопіль: Економічна думка. – 2005. – № 5-1. – С. 258–262.

9. Вовк С. В. Фінансова глобалізація у розвитку світового господарства / С. В. Вовк // Вісник ТНЕУ. – 2008. – № 5. – С. 372–377.

Публікації в інших наукових виданнях:

10. Wowk S. Die Rolle der Transnationalen Körperschaften in der Transnationalisierung der Production und des Kapitals / S. Wowk // Forschungsinstitut der Internationalen Wissenschaftlichen Vereinigung Weltwirtschaft und Weltpolitik e.V.-Berlin, 2008. – S. 47–54.

11. Вовк С. В. Залучення прямих іноземних інвестицій як ключовий чинник створення конкурентоспроможності України в епоху перехідної економіки / С. В. Вовк // «Розвиток корпоративного управління в глобальному середовищі»: матеріали наук.-практ. конф., Терн. нац. екон. ун-т (Тернопіль, 7–8 листопада 2004). – Тернопіль. – 2004. – С. 235–237.

12. Вовк С. В. Прямі іноземні інвестиції як фактор економічного розвитку країни / С. В. Вовк // «Економіка країн євроазіатського та африканського континентів і Україна»: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Терн. нац. екон. ун-т (Тернопіль, 22–23 березня 2007) – Тернопіль: Економічна думка. – 2007. – С. 101–104.

13. Вовк С. В. Участь України у міжнародних потоках прямих іноземних інвестицій / С. В. Вовк // «Соціально-економічні реформи у контексті інтеграційного вибору України»: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 15-16 травня 2008) – Том 1. – Дніпропетровськ: ПДАБА. – 2008. – 108 с. – С. 30–32.

14. Вовк С. В. Роль прямих іноземних інвестицій у розвитку сучасного світового господарства / С. В. Вовк // «Молодь, освіта, наука, культура і національна свідомість в умовах європейської інтеграції»: матеріали Міжнар.

наук.-практ. конф., у 4 т. (Київ, 14-16 травня 2008) – К.: В-во Європейського університету. – 2008. – С. 25–28.

15. Вовк С. В. Фінансова відкритість країни / С. В. Вовк // «Сучасні проблеми глобальних процесів у світовій економіці»: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Київ. нац. авіац. ун-т (Київ, 6-7 листопада 2008) – К.: НАУ. – 2008. – 250 с. – С. 115–117.

16. Вовк С. В. Системні ефекти міжнародної мобільності реального капіталу / С. В. Вовк // Інноваційні процеси економічного і соціально-культурного розвитку: Вітчизняний та зарубіжний досвід: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Терн. нац. екон. ун-т (Тернопіль, 26-27 березня 2009)– Тернопіль: ТНЕУ. – 2009. – 720 с. – С. 33–35.

17. Вовк С. Стратегії інтернаціоналізації ТНК в умовах глобалізації / С. Вовк, Ю. Джус // «Теорія і практика сучасного менеджменту: проблеми та шляхи вирішення» : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 8-9 жовтня 2009 р.), Терн. нац. екон. ун-т – Тернопіль: ТНЕУ, «Економічна думка», 2009. – 454 с. – С. 413–415. (0, 11 д.а., особисто автору 0,08 д. а., представлено класифікацію стратегій інтернаціоналізації ТНК у сучасних умовах).

АНОТАЦІЯ

Вовк С. В. Міжнародна мобільність реального капіталу. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль, 2010.

Дисертаційну роботу присвячено актуальним проблемам міжнародної мобільності реального капіталу в сучасних умовах розвитку світового господарства. У роботі досліджено теоретичні аспекти міжнародної мобільності реального капіталу, проаналізовано її сутність та значення у контексті формування нового світового економічного порядку.

Сформульоване авторське визначення понять «реальний капітал», «міжнародна мобільність реального капіталу», «прямі іноземні інвестиції». Здійснено типізацію прямих іноземних інвестицій як форми міжнародної мобільності реального капіталу та виділено основні її види і, у результаті, визначено її вплив.

Здійснено моніторинг економіко-демографічних факторів щодо міжнародної мобільності реального капіталу та виділено групи країн за масштабністю її впливу.

Проаналізовано участь України загалом та її регіонів зокрема у міжнародних потоках реального капіталу.

Розроблено авторську модель, яка відображає вплив міжнародної мобільності реального капіталу як на макро-, так і на мікрорівні. Запропоновано шляхи активізації участі України у міжнародних потоках реального капіталу.

Ключові слова: капітал, реальний капітал, прямі іноземні інвестиції, міжнародна мобільність реального капіталу, інвестиційна привабливість, фінансова глобалізація.

АННОТАЦИЯ

Вовк С. В. Международная мобильность реального капитала. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.02 – мировое хозяйство и международные экономические отношения. – Тернопольский национальный экономический университет. – Тернополь, 2010.

Диссертационная работа посвящена актуальным проблемам международной мобильности реального капитала в современных условиях развития международного хозяйства. В работе исследованы теоретические аспекты международной мобильности реального капитала, проанализированы ее сущность и значение в контексте формирования нового мирового экономического порядка. Сформулировано авторское определение международной мобильности реального капитала, разграничены понятия на основе сравнительной характеристики «прямые иностранные инвестиции» и «портфельные инвестиции». Выполнено типизацию прямых иностранных инвестиций как формы международной мобильности реального капитала, а также выделено основные ее виды и, в результате, определено ее влияние.

Инвестиционная деятельность рассмотрена с позиции системы производственных отношений хозяйствующих субъектов по поводу формирования и использования реального капитала. Сформулированы основные группы факторов международной мобильности реального капитала экономические, политические, демографические, сетевые и инфраструктуры.

Выполнен мониторинг экономико-демографических факторов относительно международной мобильности реального капитала и выделены группы стран по масштабам ее влияния.

Проанализировано участие Украины целиком и ее регионов отдельно в международных потоках реального капитала. Сформированы четыре группы регионов в контексте их инвестиционной привлекательности, а также предложены дифференциальные подходы по формированию инвестиционной политики с учетом наличных в них преимуществ с фокусированием внимания на инновационную составляющую.

Разработано авторскую модель, которая отображает влияние международной мобильности реального капитала на развитие экономики и международного бизнеса.

Предложены пути активизации участия Украины в международных потоках реального капитала в условиях формирования нового мирового экономического порядка. Также предложены направления и механизмы улучшения инвестиционного климата.

Ключевые слова: капитал, реальный капитал, прямые иностранные инвестиции, международная мобильность реального капитала, инвестиционная привлекательность, финансовая глобализация.

ANNOTATION

Vovk S. V. International mobility of real capital. – Manuscript.

The thesis for obtaining a scientific degree of the candidate of economic sciences in speciality 08.00.02 – World economy and international economic relations. – Ternopil National Economic University. – Ternopil, 2010.

In the thesis, the urgent problems of international mobility of real capital under modern conditions of world economic development are covered. The theoretical aspects of international mobility of real capital are studied; its essence and significance in the context of new world economic order formation are analyzed.

The author's definition of «international mobility of real capital» is formulated; the notions of «direct foreign investment» and «portfolio investment» are differentiated. Direct foreign investments are typified as a form of international mobility of real capital, and its basic types and resulting influence are determined.

The monitoring of economic and demographic factors affecting international mobility of real capital is carried out, and the grouping of countries based on the scale of its influence is performed.

The participation of Ukraine as a whole and its regions in particular in international flows of real capital is analyzed.

The author's model showing the effects of international mobility of real capital on the macro- and micro-levels is developed. Suggestions concerning the ways of activating the participation of Ukraine in the international flows of real capital are proposed.

Key words: capital, real capital, direct foreign investments, international mobility of real capital, investment attractiveness, financial globalization.